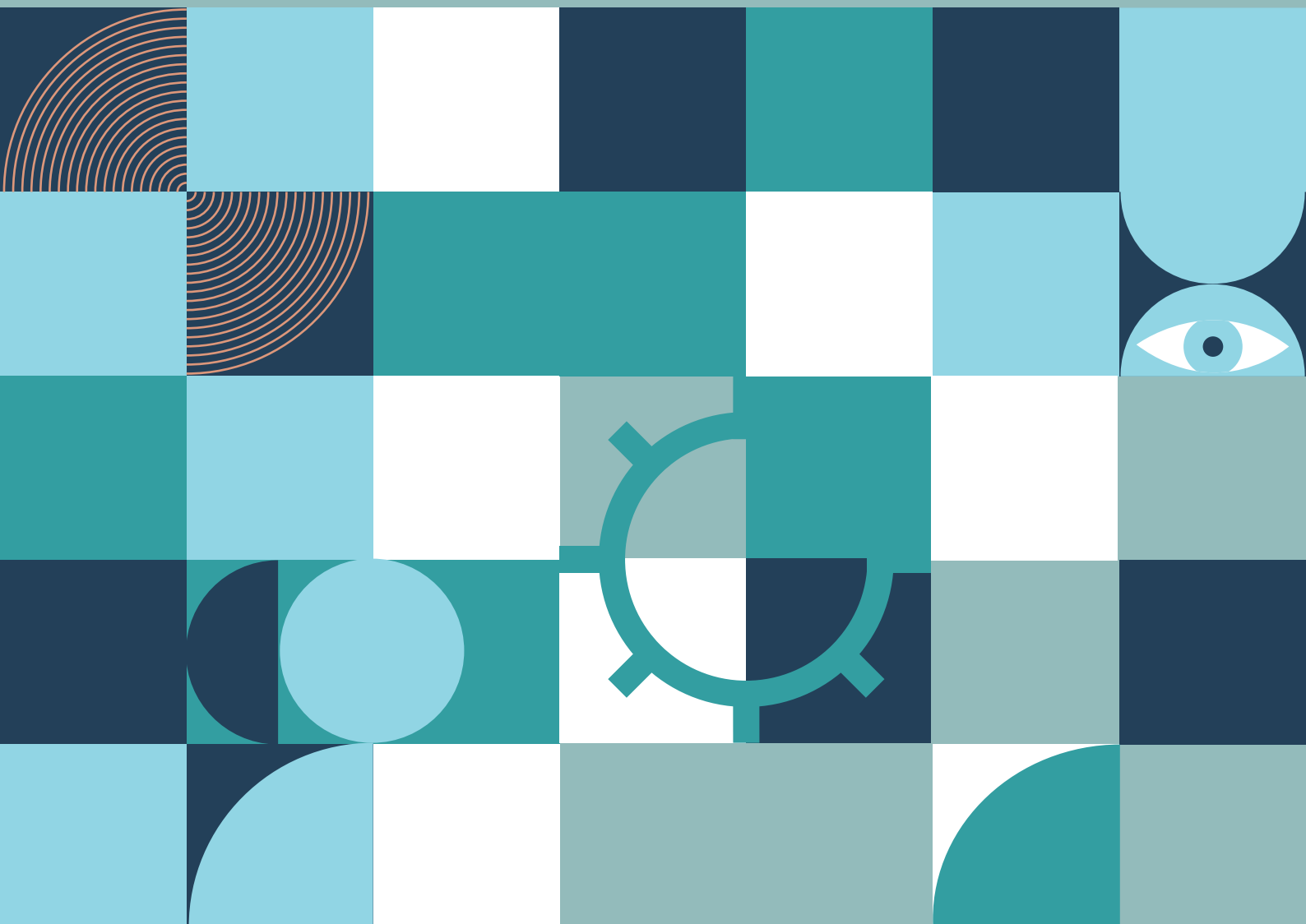

Roli i Komisionit Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit gjatë zgjedhjeve të parakohshme parlamentare në vitin 2020

Autori: Snezana Kamilovska Trpovska

Projekti "Monitorimi i Suksesit të Punës së Komisionit Shtetëror për Parandalimin e Korrupsioni" është financuar nga Fondacioni Shoqëri e Hapur - Maqedoni.

Përmbajtja është përgjegjësi e vetme e autorëve dhe e grantit, dhe në asnjë mënyrë nuk mund të konsiderohet se shpreh pikëpamjet dhe qëndrimet e Fondacionit Shoqëri e Hapur - Maqedoni.

Impresum

Titull: Roli i Komisionit Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit gjatë zgjedhjeve të parakohshme parlamentare në vitin 2020

Autori: Snezana Kamilovska Trpovska

Botues: Instituti për Demokraci "Societas Civilis" - Shkup

Design: Matea Londza Shumkovska

Publikimi mund të shkarkohet falas në

<http://www.antikorupcija.mk/>

Projekti "Monitorimi i Suksesit të Punës së Komisionit Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit" është financuar nga Fondacioni Shoqëri e Hapur - Maqedoni.

Përmbajtja është përgjegjësi e vetme e autorëve dhe e grantit, dhe në asnjë mënyrë nuk mund të konsiderohet se shpreh pikëpamjet dhe qëndrimet e Fondacionit Shoqëri e Hapur - Maqedoni.

Zgjedhjet e parakohshme parlamentare në Republikën e Maqedonisë së Veriut gjatë virusit korona

Viti i kaluar u karakterizua kryesisht nga pandemia e shkaktuar nga COVID-19, e cila nuk e la të immune as Republikën e Maqedonisë së Veriut. Kjo krizë pati ndikimin e saj në shumë zhvillime socio-politike që rezultuan me rishikimin e zgjedhjeve të caktuara ligjore si dhe shfuqizimin e tyre të përkohshëm në mënyrë që të siguron kushte për funksionimin e rregullt të shtetit.

Pikërisht kjo ndodhi edhe me zgjedhjet e parakohshme parlamentare, të cilat me shpërndarjen e Kuvendit të Republikës së Maqedonisë së Veriut më 16 shkurt 2020, duhej të mbaheshin më 12 prill të atij viti.

Shumë shpejt pas shpërndarjes së Kuvendit, filloi përshkallëzimi i virusit korona dhe u bë e nevojshme të shpallej gjendja e jashtëzakonshme në mënyrë që të siguroheshin kushtet minimale për funksionimin e Qeveria dhe po i dha fuqi ligjore për të miratuar urdhëresa me fuqi ligjore, në përputhje me Kushtetutën e shtetit.

Një nga vendimet e para të cilat i miratoi Qeveria është urdhëresa me fuqi ligjore për çështje në lidhje me zgjedhjet¹ në të cilin thuhet se të gjitha aktivitetet

zgjedhore për realizimin e zgjedhjeve pezullohen dhe parashihet moszbatimin e përkohshëm të dispozitave të Kodit zgjedhor në lidhje me funksionet anëtar i Qeverisë dhe zëvendës ministër, reklamimin dhe mbulimin mediatik gjatë procesit zgjedhor.

Me këtë situatë të konstatuar, data e zgjedhjeve bëhet e pasigurt sepse Urdhëresa² në mënyrë të prerë thotë se aktivitetet zgjedhore do të vazhdojnë pas përfundimit të gjendjes së jashtëzakonshme.

Kuvendi shpallet organ, funksioni i të cilit është i jashtë fuqisë me aktin e votimit për vetë-shpërndarje, i cili vë në pikëpyetje se si dhe kur Kuvendi i Republikës së Maqedonisë së Veriut do të jetë në gjendje të zbatojë nenin 125 të Kushtetutës³, përkatësisht si dhe kur ky organ do të konfirmojë gjendjen e jashtëzakonshme të shpallur në vend dhe cili do të jetë organi që do të nënshkruaj vendimin e ri për shpalljen e zgjedhjeve kur të sigurohen kushtet për to.

Me vetë ekzistencën e virusit korona dhe mosmarrëveshjet juridike gjatë procedurës, megjithatë, më 16 qershor 2020, kryetari i Kuvendit

¹ Urdhëresa e Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut, Gazeta Zyrtare e RMV-së, nr. 72 të 21 marsit 2020, në dispozicion në: <http://www.slyesnik.com.mk/Issues/efd6cd84b37e40a19e3f75515b759d06.pdf>

² Analiza e Urdhëresave të miratuara me fuqi ligjore gjatë gjendjes së jashtëzakonshme në vitin 2020, Blueprint Group, Shkup, 2020, në dispozicion në: <https://fosm.mk/wp-content/uploads/2020/11/analiza-na-donesenite-uredbi-so-zakonska-sila-za-vreme-na-vonrednata-sostojba-vo-2020-bluprint.pdf>

³ Neni 125 i Kushtetutës së Republikës së Maqedonisë së Veriut: "Gjendja e jashtëzakonshme ndodh kur ndodhin katastrofa të mëdha natyrore ose epidemi. Ekzistenca e gjendjes së jashtëzakonshme në territorin e Republikës së Maqedonisë, ose një pjese të saj, përcaktohet nga Kuvendi me propozim të Presidentit të Republikës, Qeverisë ose së paku 30 deputetë. Vendimi me të cilin përcaktohet ekzistimi i gjendjes së jashtëzakonshme miratohet me shumicën e dy të tretave të votave të numrit të përgjithshëm të deputetëve dhe është i vlefshëm më së shumti për 30 ditë. Nëse Kuvendi nuk mund të mbledhet, vendimin mbi ekzistencën e gjendjes së jashtëzakonshme e n miraton Presidenti i Republikës dhe ia paraqet Kuvendit për konfirmim sapo do të krijohen mundësi për mbledhjen e Kuvendit."

nënshkroi Aktvendimin⁴ për mbajtjen e zgjedhjeve parlamentare në 15 korrik, kur edhe u mbajtën.

Specifikat e këtyre zgjedhjeve të parakohshme parlamentare shihen në shumë elemente që janë shkaktuar dhe vuajtur jo vetëm nga korona kriza, por edhe nga vetë sistemi që ishte objekt diskutimi gjatë vitit 2020. Pikërisht mundësia për interpretim të ndryshëm të strukturës ligjore nga institucione të ndryshme dhe përbërës politikë, si dhe paqartësitë

ligjore, rezultuan në prolongimin e vetë procesit zgjedhor.

Në këtë proces, përveç pushtetit ekzekutiv dhe ligjvënës, rol të rëndësishëm luajtën edhe organe të pavarura dhe autonome, siç është Komisioni Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit (në vijim KSHPK), të cilët janë përgjegjëse të parandalojnë veprime të paligjshme në politikë dhe në zhvillimin e procesit zgjedhor.

⁴ Aktvendimi për shpalljen e zgjedhjeve të parakohshme për deputetë në Kuvendin e Republikës së Maqedonisë së Veriut, Gazeta Zyrtare e RMV-së nr. 43 datë 16.2.2020, në dispozicion në: <https://www.slvesnik.com.mk/issues/14dfd5c2d1764a809ee97512c36e15f6.pdf>

Funksioni i KSHPK-së, gjatë procesit zgjedhor në Republikën e Maqedonisë së Veriut

Në pajtim me Ligjin për parandalimin e korrupsionit dhe konfliktit të interesave (në tekstin në vijim KSHPK)⁵ KSHPK-ja, ka rol të rëndësishëm në monitorimin e ligjshmërisë së financimit të partive politike dhe monitorimin e ligjshmërisë së financimit të fushatave zgjedhore. Duke pasur parasysh keqpërdorimet e mundshme në politikë, ligji është i gjerë në këtë pjesë dhe përshkrimi të detajuar se cilat janë kompetencat e KSHPK-së, gjatë procesit zgjedhor dhe cilat kontrole duhet t'i ushtrojnë. Në fushën e kompetencave për kontrollin e financimit gjatë zgjedhjeve, KSHPK-ja nxjerr kompetenca edhe nga Kodi Zgjedhor⁶ si akt themelor ligjor për rregullimin e proceseve zgjedhore në vend si dhe nga Ligji për financimin e partive politike⁷.

Sipas LPKKI-së, në rast dyshimi për financim të paligjshëm të fushatës zgjedhore, KSHPK me iniciativë të saj ose me ankesë nga organizatori i fushatës zgjedhore ose vëzhgues të akredituar inicion procedurë për përcaktimin e gjendjes faktike. Procedura për përcaktimin e gjendjes faktike zhvillohet në mënyrë transparente në seancë publike dhe mbahet si urgjente, përkatësisht jo më vonë se 5 ditë nga pranimi i ankesës, me qëllim që të shqyrtohen pretendimet dhe të vepohet sipas ankesës.

Organizatorët e fushatës zgjedhore janë të detyruar të paraqesin raportet mbi financimin e fushatës zgjedhore në KSHPK, mbi bazën e të cilave duhet të

përgatisin raport mbi keqpërdorimin e identifikuar në financimin e fushatës zgjedhore më së voni tre muajve nga dita e përfundimit të zgjedhjeve. Ky raport i paraqitet Kuvendit dhe publikohet në ueb faqen e KSHPK-së.

Me këtë nuk përfundojnë kompetencat e KSHPK-së gjatë procesit zgjedhor. Gjegjësisht, KSHPK-ja, është kompetente të monitorojë ligjshmërinë e përdorimit, përkatësisht disponimin me mjetet buxhetore nga dita e shpalljes deri në fund të zgjedhjeve. Nëse KSHPK-ja konstaton se ekziston dyshimi për shkelje të dispozitave të Kodit Zgjedhor për ndalim për përdorim të mjeteve buxhetore, përkatësisht veprime të ndaluara të institucioneve publike nga dita e shpalljes së zgjedhjeve me iniciativë të saj ose me ankesë të paraqitur nga organizatori i fushatës zgjedhore, hap procedurë për përcaktimin e situatës faktike.

Për më tepër, roli i KSHPK-së, në përcaktimin e keqpërdorimit të fondeve të partive politike gjatë fushatës zgjedhore është i rëndësishëm. Gjegjësisht, kur ka arsye për dyshim se prona në pronësi të shtetit, qoftë në nivelin qendror apo lokal, është drejtpërdrejt ose indirekt, përmes punëve të investimit ose në mënyrë tjetër, e përdorur për fushatën zgjedhore ose në përgjithësi për financimin e zgjedhjeve dhe veprimtarisë tjetër politike, KSHPK-ja duhet të marrë masa për konstatimin e kësaj gjendje.

⁵ Ligji për parandalimin e korrupsionit dhe konfliktit të interesave, Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Veriore nr. 12 nga 19 janar 2018, e qasshme në: <https://dksk.mk/wp-content/uploads/2020/12/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD-%D0%B7%D0%B0-%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%87%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D0%BA%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BF%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%B8-%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%B8%D1%80%D0%BE%D1%82-%D0%BD%D0%B0-%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%B8.pdf>

⁶ Kodi Zgjedhor, "Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut", nr. 40/06, 136/08, 148/08, 155/08, 163/08, 44/11, 51/11, 54/11, 142/12, 31/13, 34/13, 14/14, 30 / 14, 196/15, 35/16, 97/16, 99/16, 136/16, 142/16, 67/17, 125/17, 35/18, 99/18, 140/18, 208/18, 27/19, 98/19 dhe 42/20), në dispozicion në: https://drive.google.com/file/d/1FtLITHFCCRi3wc.80n_dLxIT4FhTgLbSR/view

⁷ Ligji për financimin e partive politike, Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut nr. 76/2004; 86/2008; 161/2008; 96/2009; 148/2011; 142/2012; 23/2013 dhe 140/2018 dhe 294/2020, në dispozicion në http://aa.mk/WBStorage/Files/Zakon_finansiranje_politicki_partii.pdf

Prandaj, qëllimi i ligjvënësimit me vendosjen e të gjitha këto kompetenca në duart e KSHPK-së, është të parandalojë çdo keqpërdorim nga organizatorët e procesit zgjedhor, të parandalojë tregtinë me ndikim dhe të parandalojë çdo formë korrupsioni që mund të ndikojë në vetë procesin zgjedhor. Duke i deleguar këto kompetenca KSHPK-së, ligjvënësi e bën të qartë

se kjo është përgjegjësi e një organi të pavarur, i cili nuk i nënshtrohet kontrollit nga pushteti ekzekutiv dhe që është plotësisht i pavarur në punën e tij. Pikërisht kjo vendosje e KSHPK-së, në sistem duhet të sigurojë pamje reale të keqpërdorimeve zgjedhore nga të gjithë pjesëmarrësit dhe të parandalojë zbatimin e tyre në të ardhmen në sistem.

Roli i KSHPK-së, në zgjedhjet e parakohshme parlamentare në vitin 2020

Nga momenti i shpalljes së zgjedhjeve të parakohshme parlamentare në shkurt 2020, KSHPK-ja, filloi të ndërmarrë veprime në kohë për të përmbushur detyrimet e saj ligjore.

Duke përmbushur rolin e saj parandalues, KSHPK-ja, publikoi menjëherë në faqen e saj të internetit njoftim mbi kufizimet ligjore gjatë procesit zgjedhor të cilave u nënshtrohen të gjitha organet dhe institucionet shtetërore. Me këtë akt, sugjerohet në detyrimet ligjore, procedurën për përcaktimin e shkëlqes së tyre dhe sanksionet e mundshme. Me këtë akt, KSHPK vuri në dukje rregullat themelore për sanksionimin e korrupsionit gjatë procesit zgjedhor dhe sugjeroi rolin e saj në të.

KSHPK-ja, riaktivizon mjetin që promovoi gjatë zgjedhjeve presidenciale të vitit 2019 për denoncimin e dyshimeve për paligjshmëri dhe parregullsi në procesin zgjedhor. Në këtë mënyrë, çdo qytetar kishte mundësinë të denonconte parregullsi të mundshme në lidhje me keqpërdorimin e pronës shtetërore për nevojat e pjesëmarrësve në procesin zgjedhor.

Në këto zgjedhje, KSHPK-ja, forcoi bashkëpunimin me organe të tjera të pavarura dhe autonome, më saktë me Entin Shtetëror për Revizion në mënyrë që të bashkëpunojë me sektorin bankar për thjeshtësimin e procedurës për marrjen e të dhënave në kohë nga bankat për llogaritë e transaksioneve të pjesëmarrësve në zgjedhjet. Bashkëpunimi i KSHPK-së, me organizatat e shoqërisë civile vazhdoi për këto zgjedhje në mënyrë që të sigurohen të dhëna për keqpërdorime të mundshme nga pjesëmarrësit

në procesin zgjedhor. Për më tepër, për të forcuar këtë mekanizëm, KSHPK-ja punësoi 17 vëzhgues të pavarur, funksioni i të cilëve ishte të siguronte dëshmi të aktiviteteve të paligjshme të pjesëmarrësve në zgjedhje në lidhje me prezantimin, reklamimin dhe krahasimin e këtyre të dhënave me raportet financiare të pjesëmarrësve.

Përveç këtyre mekanizmave parandalues, KSHPK-ja veprroi edhe në rastet e mosrespektimit të Kodit Zgjedhor. Kanë vepruar në gjithsej 33 raste, nga të cilat 32 raste u raportuan se kanë përfunduar, dhe lënda e fundit është në rrjedhë.

Të gjitha këto aktivitete KSHPK-ja, i ka konstatuar në Raportin e veçantë për keqpërdorime të identifikuara në financimin e fushatës zgjedhore për zgjedhjet e parakohshme për deputetë në Kuvendin e Republikës së Maqedonisë së Veriut - 2020⁸.

Nga ky raport është e qartë se KSHPK-ja, konstatoi se pjesëmarrësit në procesin zgjedhor nuk përdorën të njëjtën formë raportimi për financimin e tyre gjatë zgjedhjeve, e cila, nga ana tjetër, rezultoi me zbatimin e pabarabartë të dispozitave nga vetë pjesëmarrësit, me çka ky obligim nuk u plotësua në tërësi. Për më tepër, KSHPK-ja, ka filluar pesë procedura për verifikimin e burimeve të financimit, të cilat po procedohen.

Sipas Raportit të KSHPK-së, është e qartë se ky institucion ka vepruar në përputhje me kompetencat e tij ligjore dhe ka marrë rol aktiv në rregullimin e parandalimit të korrupsionit gjatë procesit zgjedhor.

⁸ Raport special për abuzimet e identifikuara në financimin e fushatës zgjedhore për zgjedhjet e parakohshme për deputetë në Kuvendin e Republikës së Maqedonisë së Veriut - 2020, Nr.03-3617 / 1 datë 19.10.2020, në dispozicion në: https://dksk.mk/fileadmin/user_upload/2020/Poseben_Izveshita_za_utvrdeni_zloupotrebi_vo_finansira_e_na_izbornata_kampa_a_Parlamentarni_izbori_2020.pdf

Për më tepër, përkundër mospërputhjeve sistematike dhe nevojave të identifikuara për ndryshime ligjore që ata i shohin në Kodin Zgjedhor, Ligjin për parandalimin e korrupsionit dhe konfliktin e interesit dhe Ligjin për financimin e partive politike, shkelje më të mëdha të procesit zgjedhor nga pjesëmarrësit nuk ishin konfirmuar nga KSHPK.

Gjegjësisht, KSHPK arriti në përfundimin se përkundër kërkesës së tyre, ndryshimet në Kodin Zgjedhor⁹ nuk janë bërë, me çka veprimet e tyre mbeten pa efekte. Duke pasur parasysh funksionin e tyre të rëndësishëm, ky boshllëk juridik vë në pikëpyetje edhe veprimin e tyre në lidhje me procesin zgjedhor.

Një nga vërejtjet më të rëndësishme të KSHPK-së i referohet rritjes së burimeve të financimit të fushatave zgjedhore, në mënyrë që pagesa e anëtarësisë dhe donacionet në llogaritë e rregullta të partive politike të përdoren për të financuar fushatën zgjedhore. Kjo mundësi vë në dyshim efektin e kufizimit të shumës së donacioneve gjatë zgjedhjeve.

Përmes analizës së saj, KSHPK-ja, zbuloi paqartësitë e mësipërme ligjore, përkatësisht paqartësive sistemore dhe sugjeroi ndryshime të tyre në mënyrë që të përmirësohet sistemi për ciklin e ardhshëm zgjedhor.

⁹ Në Raportin e veçantë për keqpërdorimet e identifikuara në financimin e fushatës zgjedhore për zgjedhjet e parakohshme për deputetë në Kuvendin e Republikës së Maqedonisë së Veriut - 2020, KSHPK përcakton nenet 8-b, 85, 78-a, 84-b, 85-a dhe 83 të Kodit zgjedhor si dispozita që krijojnë paqartësi dhe duhet t'i nënshtrohen rishikimit.

Pritjet për ciklin e ardhshëm zgjedhor dhe rekomandimet për përmirësimin e tij

Vitin e kaluar, i realizuam zgjedhjet e parakohshme parlamentare, tani në vitin 2021 na pret një cikël i ri zgjedhor përmes zgjedhjeve lokale.

Prandaj, është e nevojshme të fillohet me përmirësimin e sistemit që tani, për të parandaluar çdo keqpërdorim zgjedhor të mundshëm dhe parandalim të korrupsionit në zgjedhjet.

Edhe pas gati gjysmë viti nga Raporti i paraqitur i KSHPK-së, është e qartë se rekomandimet e tyre nuk zbatohen nga institucionet kompetente, përkundër faktit se ato janë shpjeguar në detaje dhe dobësitë e detektuar mbështeten me prova.

Është e nevojshme që pushteti ekzekutiv dhe ligjvënës të veprojnë në përputhje me rekomandimet e KSHPK-së, me çka do të demonstrojnë vullnetin për luftë korrupsionin dhe interesi shtetëror do të mbizotërojnë mbi atë partiak. Këto kërkesa mbështeten gjithashtu nga institucione të rëndësishme ndërkombëtare, dhe kërkohet vullnet real politik për parandalimin e korrupsionit.

Bashkëpunimi midis institucioneve mbetet një nga kushtet themelore për krijimin e një sistemi të bazuar në parimin e transparencës dhe llogaridhënies. Organet e pavarura dhe autonome siç janë KSHPK dhe ESHR dhe pretendimet dhe vendimet e tyre duhet të kenë rol më të madh dhe më të rëndësishëm në mundësimin e kësaj, në mënyrë që të fitojnë prioritet për zbatim.

Nga ana tjetër, KSHPK-ja duhet të drejtojë burimet në zbulimin e keqpërdorimeve konkrete gjatë ciklit zgjedhor. Roli represiv i këtij organi duhet të forcohet në këtë segment dhe të demonstrojë angazhim real për përcaktimin e keqpërdorimeve në politikë.

Duke u nisur nga Raporti i veçantë i KSHPK-së, është e qartë se pjesëmarrësit në procesin zgjedhor nuk i referohen Ligjit për parandalimin e korrupsionit dhe konfliktit të interesit kur bëhet fjalë për financimin e partive politike, me çka parandalohet puna efikase e KSHPK-së. Prandaj, ajo që është e rëndësishme të theksohet është nevoja që të gjithë pjesëmarrësit në zgjedhje të jenë të vetëdijshëm për detyrimet që dalin nga të gjitha zgjidhjet ligjore dhe t'i respektojnë ato. Përmbushja e pjesshme e detyrimeve vë në pikëpyetje punën e atij konstituenti dhe veprimin e tij të ardhshëm si faktor i rëndësishëm në krijimin e shoqërisë.

Për krijimin e një cikli zgjedhor të drejtë dhe demokratik, të lirë nga kufizimet e keqpërdorimeve, angazhimi i vërtetë i të gjithë pjesëmarrësve në të është i detyrueshëm, duke filluar nga organet më të larta në vend, përmes pjesëmarrësve në zgjedhje, deri te qytetari. Prandaj, të gjithë këta përbërës kanë nevojë për proaktivitet, i cili do të forcojë besimin tek institucionet dhe qytetarët do të jenë të gatshëm të denoncojnë parregullsitë dhe keqpërdorimet gjatë ciklit zgjedhor.

